

Krzysztof Kania

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE CHIN – EUROPEJSKI SPOSÓB NA AZJATYCKI SUKCES GOSPODARCZY

Wprowadzenie

Kiedy w 1980 r. w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej rodził się Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” (władze związku 17 sierpnia 1980 r. ogłosiły 21 postulatów, z których żaden nie dotyczył wolnej gospodarki, a jedynie wolności człowieka i ochrony pracowników), rząd Chińskiej Republiki Ludowej otwierał pierwsze w historii Chin specjalne strefy ekonomiczne, socjalistyczny eksperyment z kapitalizmem w tle. Pierwszą na świecie specjalną strefę ekonomiczną utworzył rząd Irlandii, Free Airport Development Co. w Shannon w 1959 r.¹ Strefa powstała w celu pozyskania inwestycji zagranicznych, szczególnie amerykańskich i japońskich. Następne strefy wyrastały na świecie jak grzyby po deszczu, wykazując słuszność ich istnienia². Czy Chińczycy poszli dobrą drogą? Wszystko wskazuje na to, że tak. Poświęcili wolność osobistą, a skupili się na naprawie gospodarki. Czy podobny ruch ze strony rządu PRL znalazłby zrozumienie wśród Polaków? Sądząc po postulatach „Solidarności”, wydaje się, że minimalne³. Pierwsze wolne strefy ekonomiczne w Polsce powstały dopiero w 1995 r. na mocy ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych z 20 października 1994 r.

¹ Oficjalna strona Shannon Development, *About us*, www.shannondevelopment.ie/AboutUs.

² UNCTAD, *Free development: the Mauritius experience*, 1996, s. 8, www.unctad.org/en/docs/ship49413_en.pdf.

³ Portal NSZZ „Solidarność”, *21 postulatów z 17 sierpnia 1980 roku*, www.solidarnosc.org.pl/pl/21-postulatow-1.html.

Socjalistyczna gospodarka rynkowa

Po śmierci Mao w 1976 r., Chińczycy czuli, że Hongkong odegra ważną rolę w przyszłości Chin. Z politycznej banicji powrócił Deng Xiaoping⁴. Przeczuwał, że Hongkong odegra istotną rolę w procesie jednoczenia państwa chińskiego. Ważnym punktem w polityce ChRL okazały się obrady III Plenum Komunistycznej Partii Chin w grudniu 1978 r., podczas którego ogłoszono trzyletni plan regulacji gospodarki, pozwalający stworzyć trwałe mechanizmy rozwoju państwa oraz plan odzyskania utraconych ziem: Tajwanu, Hongkongu i Makau⁵. Chińczycy dążyli do tego, aby w przyszłości Hongkong stał się częścią Chin. Przez 50 lat Hongkong miał zachować swój kapitalistyczny ustrój, natomiast reszta kraju praktykowałaby socjalizm⁶. Było to pierwsze oficjalne ogłoszenie stanu, który później został określony doktryną „jeden kraj, dwa ustroje”⁷. Takie postawienie sprawy przez Chiny zmusiło Wielką Brytanię do ponownego przeanalizowania kwestii przyszłości kolonii. Pod koniec lat 70. XX w. stosunki między Hongkongiem a Chinami uległy normalizacji. Uruchomiono połączenia lotnicze i morskie między wyspą a kontynentem oraz rozpoczęto inwestycje umożliwiające sprawniejszą wymianę towarów. Wszystko to było efektem polityki otwartych drzwi, jaką w roku 1978 ogłosił Deng Xiaoping. Niezaprzeczalny wpływ na przyszłość Chin wywarła także wizyta chińskiego przywódcy w Singapurze podczas podróży do Bangkoku, Kuala Lumpur i Singapuru w 1978 r. Deng zwiedzał wówczas Singapur i doszedł do wniosku, że nowoczesne, zaawansowane technicznie społeczeństwo tego państwa może być wzorcem dla Chin. Zamieszkały przez Chińczyków Singapur był i jest znany z rządów jednopartyjnych oraz braku części swobód obywatelskich – do niedawna obowiązywał tam np. zakaz sprzedaży gumy do żucia, która była uważana za główny problem utrzymania czystości w miastach, a także z tego, że państwo to przeszło gwałtowną przemianę z kraju rozwijającego się w nowoczesny kraj kapitalistyczny. Rozwój gospodarczy Singapuru był w znacznej mierze zaplanowany przez rząd, który doprowadził do powstania nowoczesnej infrastruktury i przyciągnął zagranicznych inwestorów. Polityka sprzyjająca przedsiębiorczości przekształciła miasto w potęgę eksportową i zapewniła szybki wzrost poziomu życia jego mieszkańców⁸.

W celu przyspieszenia przemian rynkowych, uczenia się zapomnianych reguł rynku oraz nowych umiejętności organizacyjnych, w 1980 r. utworzono cztery pilotażowe specjalne strefy ekonomiczne (SSE), na wzór pierwszych europejskich

⁴ Deng Xiaoping, Teng Siao-ping , ur. 22 VIII 1904 w Paifang (prow. Sichuan), zm. 22 II 1997 w Pekinie, polityk chiński; od lat 50. we władzach KPCh; od 1978 r. główny polityk ChRL, inicjator reform gospodarczych (źródło: *Encyklopedia PWN*, Warszawa).

⁵ *Rosja–Chiny. Dwa modele transformacji*, red. K. Gawlikowski, R. Paradowski, Toruń 2001, s. 179.

⁶ D. Xiaoping, *Chiny na drodze reform w XXI wieku*, Toruń 2007, s. 178.

⁷ *Ibidem*, s. 183.

⁸ *Ibidem*, s. 45.

i wschodnioazjatyckich stref tego typu⁹. Najślawniejszą z nich stało się nowe miasto Shenzhen, wyrosłe w bezpośrednim sąsiedztwie Hongkongu. Shenzhen było niewielką miejscowością rybacką, wkrótce jednak rozrosło się do wielkości dużego miasta. Celem było przyciągnięcie chińskiego kapitału z Hongkongu i Makau. Obie kolonie były uzależnione od dostaw świeżej żywności i słodkiej wody z Chin. Ponadto zmagaly się z problemami braku powierzchni mieszkalnych i przemysłowych. Utworzono więc dogodne warunki wizowe¹⁰, zliberalizowano przepisy walutowe, budowlane, podatkowe, wprowadzono szerokie swobody działania dla obcego kapitału i zalegalizowano posługiwanie się walutami wymiennymi.

Ogólne informacje o Specjalnej Strefie Ekonomicznej Shenzhen

Specjalna Strefa Ekonomiczna Shenzhen jest wydzielonym terytorium państwa, na obszarze którego zostały stworzone dla zagranicznych i lokalnych przedsiębiorców specjalne, preferencyjne warunki gospodarczego funkcjonowania, tworzące dogodny klimat dla napływu i lokowania inwestycji¹¹. Strefa skupia się głównie na rozwoju handlu zagranicznego, składu wolnocłowego, rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii oraz wspieraniu właściwego rozwoju bankowości, usług komercyjnych, transportu, łączności i informatyki itp. Zaczynała jednak od produkcji prostych urządzeń elektronicznych, łączenia zespołów i podzespołów przywożonych z zagranicy.

Obecnie na terytorium Chińskiej Republiki Ludowej istnieje 5 Specjalnych Stref Ekonomicznych. Trzy spośród nich: SSE Shenzhen, SSE Zhuhai i SSE Shantou, decyzją Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych z sierpnia 1980 r., ulokowane zostały w Prowincji Guangdong. Nieco później, we wrześniu 1980 r., na podstawie identycznej decyzji powstała kolejna Specjalna Strefa Ekonomiczna – Xiamen w Prowincji Fujian. Piąta strefa, obejmując swym zasięgiem całe terytorium wyspy Hainan (SSE Hainan) powstała w kwietniu 1988 r. na mocy decyzji 1. Sesji Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych VII Kadencji.

Shenzhen jako miasto formalnie założono w listopadzie 1979 r. Miało to być najmłodsze, najczystsze i najnowocześniejsze miasto Chin. Starano się je budować tak, aby było odpowiednikiem miasta tworzonego i działającego w warunkach rynkowych. W roku 2008 wpisane zostało również na listę Miast Kreatywnych UNESCO (UNESCO Creative Cities)¹² oraz otrzymało miano City of Design

⁹ T. Kołodziej, *Wolne strefy przemysłowo-eksportowe*, „Handel zagraniczny” 1982, nr 3, s. 22.

¹⁰ Oficjalna strona Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Hongkongu: *Informacje dla podróżnych (wizy, formalności wjazdowe)*, www.hongkongkg.polemb.net.

¹¹ T. Kołodziej, *op. Cit.*, s. 22.

¹² Portal UNESCO, *Iowa City and Shenzhen, Designed as UNESCO Creative Cities*, www.portal.unesco.org.

UNESCO¹³. Zanim Deng Xiaoping powołał w Shenzhen Specjalną Strefę Ekonomiczną, było to miasto graniczne, zamieszkiwane przez 30 tys. mieszkańców¹⁴.

Strefa Shenzhen ciągnie się wzdłuż wybrzeża, a swoim zasięgiem obejmuje cztery inne miasta, które zostały do niej włączone. Dzisiaj w Shenzhen żyje na stałe 9 milionów ludzi, głównie imigrantów z innych części Chin. Shenzhen to także najbogatsze miasto Chin, o czym decydują zarobki – najwyższe w porównaniu z innymi miastami i regionami.

Shenzhen jest miejscem migracji Chińczyków z całego kraju, poszukujących nowych możliwości, a jednocześnie zapewniającym poczucie wolności młodym ludziom. Sąsiedztwo Hongkongu zapewnia jego mieszkańcom bardzo dobre warunki spędzania wolnego czasu. Większość społeczności imigrantów żyje 30 km od centrum miasta, w dzielnicy portowej Shekou. Zatrudnienie znajdują w przemyśle naftowym, gazowym lub elektronicznym¹⁵. Dla wielu obywateli Hongkongu Shenzhen w coraz większym stopniu staje się tańszą alternatywą dla codziennego życia, dlatego wolą oni pracować w Hongkongu, a mieszkać w Shenzhen.

Infrastruktura

Shenzhen jest położone w prowincji Guangdong w południowo-wschodnich Chinach przy granicy z Hongkongiem. Miasto ma powierzchnię ok. 2 tys. km² i składa się z 5 głównych dzielnic: Luhou, Longgang, Futian, Nanshan i Baoan. Luhou i Futian, dzieli też granicę z Hongkongiem. Główne przejścia graniczne to kolejowe Luo Hu/Lo Wu i HuangGang/Lok Ma Chau oraz promowe przejście w Shekou. Specjalna Strefa Ekonomiczna zajmuje powierzchnię 395,81 km²¹⁶.

Shenzhen ma międzynarodowe lotnisko Bao-an International Airport, 32 km na północny zachód od centrum miasta w pobliżu Deltę Perłowej Rzeki. Oprócz połączeń krajowych, utrzymuje także połączenia z głównymi miastami Azji. Shenzhen ma własne linie lotnicze Shenzhen Airlines, których głównym udziałowcem są trzecie co do wielkości w Chinach, a dziesiąte na świecie, linie lotnicze Air China (51% udziałów). 10% jest w posiadaniu władz miasta, a pozostałe udziały w rękach prywatnych¹⁷. Shenzhen Airlines obsługują głównie loty krajowe i połączenia z kilkoma innymi miastami Azji. Innymi lotniskami, mającymi połączenia Shenzhen ze światem, są porty lotnicze w Kantonie (Guangzhou) i Hongkongu. Głównym portem morskim w Shenzhen jest Shekou, z którego można dostać się promem do Hongkongu, Makau oraz Kantonu.

¹³ Shenzhen Government Online, *General Info – Overview*, www.english.sz.gov.cn/gi.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ N. Singh, *Newcomer's Handbook Country Guide: China*, „Firstbooks” 2008, s. 44.

¹⁶ Shenzhen Government Online, *General...*

¹⁷ *Air China przejęła Shenzhen Airlines*, www.rp.pl/artykul/19470,450668_Air_China_przejela_Shenzhen_Airlines.html.

Shenzhen ma również z Kantonem i Hongkongiem bardzo dobre połączenie kolejowe. Pociągi do Kantonu odjeżdżają co 25 minut, a podróż zajmuje około godziny, natomiast podróż do centrum Hongkongu zajmuje około 40 minut, a pociągi odchodzą co 10 minut. Chińczycy już rozpoczęli budowę najdroższego i najszybszego odcinka kolei ekspresowej, która będzie się poruszała z prędkością 350 km/h i skróci czas podróżowania z Hongkongu do Kantonu z 1 godz. 45 min. do 48 min. Zakończenie prac jest planowane na rok 2020.

W 1989 r. Chiny miały 240 km dróg szybkiego ruchu i zdecydowały się na rozbudowę sieci autostrad. W 2004 r. było ich już 34 tys. km, do końca 2010 r. zaplanowano oddanie 64 tys. km, a do roku 2020 Chiny zamierzają mieć 90 tys. km autostrad¹⁸. Shenzhen ma obecnie dogodne połączenia drogowe w każdym kierunku. Trwają prace nad unowocześnieniem połączenia drogowego z Hongkongiem. Do 2018 r. oddany zostanie do użytku 31-kilometrowy odcinek autostrady o sześciu pasach ruchu wraz z punktem kontrolnym na granicy z Hongkongiem¹⁹.

Funkcjonowanie SSE

Lokalne władze SSE mają szerokie kompetencje w zakresie gospodarki. Niezależnie od regulacji ustalanych na szczeblu centralnym, SSE oferuje inwestorom zagranicznym dodatkowe ulgi i preferencje.

Na początku istnienia SSE, w latach 1980–1985, głównym celem istnienia strefy był rozwój produkcji proeksportowej, tzw. etap fazy początkowej. Od 1996 r. nastąpił etap rozwoju, w którym wszystkie gałęzie przemysłu zaczęły się przekształcać z prostego wytwórstwa, opierającego się na taniej i licznej sile roboczej oraz produkcji niezmechanizowanej. Zaczęto sięgać do najnowszych technologii w produkcji i usługach. SSE Shenzhen traktowana jest przez rząd centralny jako eksperymentalna oraz pokazowa baza chińskiej gospodarki. Najbardziej interesująca jest strefa wolnocłowa. To strefa gospodarcza powołana przez chiński rząd, w pełni kontrolowana przez państwowy urząd celny. Jej celem jest dostosowywanie i prowadzenie stymulacji w obrocie handlu zagranicznego i obsługi celnej, zgodnie z obowiązującym prawem międzynarodowym.

W Shenzhen funkcjonują trzy strefy wolnocłowe: Futian, Yantian Port i Shatoujiao. Pierwszą strefą tego typu na terytorium SSE Shenzhen była Shatoujiao, zatwierdzona przez lokalny rząd w roku 1987, a następnie w roku 1991 przez rząd centralny. Zajmuje 0,32 km² w dzielnicy Yantian na wschodzie miasta, graniczy z portem kontenerowym. Futian została założona w 1991 r. i zajmuje prawie 2 km² powierzchni, leży w południowo-wschodniej części miasta. Najmłodsza ze stref wolnocłowych, Yantian Port, została ustanowiona w 1996 r., ma powierzchnię

¹⁸ R. Meredith, *op. cit.*, s. 54.

¹⁹ Shenzhen Government Online, *Local News – Work Starts on East SZ–HK Expressway*, www.english.sz.gov.cn.

0,85 km² i zajmuje obszar portu Yantian. W strefach wolnocłowych zezwala się inwestorom zagranicznym na prowadzenie handlu zagranicznego, składów celnych i produkcji na eksport. W strefie dozwolony jest wolny handel, wymiana z zagranicą, przywóz i wywóz towarów oraz wjazd i wyjazd personelu, jak również inne swobody. Zabronione jest tylko to, czego zabrania państwowe ustawodawstwo. Strefa wolnocłowa jest więc najbardziej otwartym terytorium w Chinach (nie licząc Specjalnych Regionów Administracyjnych Hongkong i Makau). Charakteryzuje się jednocześnie największą elastycznością funkcjonujących w niej mechanizmów²⁰. Na obszarze takiej strefy powstawać mogą zakłady pracy, takie jak: montownie ukierunkowane na eksport produkcji, magazyny logistyczne, składy itp. Na wwóz produkcji pochodzącej ze strefy wolnocłowej na rynek wewnętrzny Chin potrzebne jest uzyskanie specjalnego zezwolenia oraz uiszczenia wszelkich opłat granicznych związanych z importem na terytorium ChRL. Bez wątpienia należy stwierdzić, że status prawny wszystkich chińskich stref wolnocłowych oparty jest na założeniach organizacyjnych Specjalnych Stref Ekonomicznych, z wielkimi rozbieżnościami wynikającymi z regionalnej specyfiki prawnej. Różnice między strefami można podzielić według: nazewnictwa, szerokości funkcjonowania, prowincji, zakresu preferencji udzielanych działającym w nich podmiotom gospodarczym.

Oceniając wkład stref w rozwój gospodarki ChRL należy wspomnieć, że np. w 1995 r. łączna wartość obrotów handlu zagranicznego wszystkich chińskich Specjalnych Stref Ekonomicznych (bez otwartych miast: Dalian, Qinhuangdao, Tianjin, Yantai, Qingdao, Lianyungang, Nantong, Szanghaj, Ningbo, Wenzhou, Fuzhou, Guangzhou, Zhanjiang i Beihai)²¹, wyniosła 55 mld dolarów, co stanowiło ok. 20% całości obrotów handlu zagranicznego ChRL. W strefach tych zarejestrowanych było 40 tys. przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, co stanowiło 15% wszystkich tego typu przedsiębiorstw funkcjonujących w Chinach. Zainwestowany w SSE kapitał zagraniczny wynosił wówczas 20 mld dolarów, co stanowiło ok. 12% wszystkich bezpośrednich inwestycji zagranicznych w skali całego kraju²². Od 1980 do 2005 r. średnia roczna stopa wzrostu PKB Shenzhen wynosiła 27%. Okres ten można podzielić na 3 etapy:

- etap 1: 1980–1986 tempo wzrostu 44%,
- etap 2: 1987–1995 tempo wzrostu 29%,
- etap 3: 1996–2003 tempo wzrostu 19%.

W 2008 r. tempo wzrostu PKB wynosiło 12,9%. W 2006 r. PKB na mieszkańca wynosiło 8619 dolarów, w porównaniu ze średnią krajową, wynoszącą 2000 dolarów, była to prawie połowa PKB w Hongkongu. Średnia roczna stopa wzrostu

²⁰ Shenzhen Government Online, *Free Trade Zone*, www.english.sz.gov.cn.

²¹ Autoryzowany portal rządu Chińskiej Republiki Ludowej, *Special Economic Zones and Open Coastal Cities*, www.china.org.cn.

²² Strona internetowa Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Kantonie: *Specjalne Strefy Ekonomiczne w ChRL – 2005*, www.polandguangzhou.com.

wartości przemysłowej w latach 1990–2004 wynosiła 40,2%. Od 1980 do 2008 r. populacja wzrosła 300 razy²³. Aby uzmysłowić wielkość produkcji eksportowej dodać należy, że wielkość eksportu z SSE wzrosła z poziomu 500 mln dolarów w 1985 r. do poziomu 26,4 bln w 1998 r., a od 1992 r. Shenzhen zostało liderem eksportu w ChRL²⁴.

Specjalna Strefa Ekonomiczna Shenzhen została powołana w celu:

- przyciągnięcia kapitału zagranicznego,
- pozyskania nowoczesnych technik i technologii oraz przygotowania wykwalifikowanych kadr,
- pozyskiwania dewiz pochodzących z eksportu,
- stymulowania rozwoju gospodarczego kraju,
- stworzenia eksperymentalnych podstaw gospodarczych i politycznych do „miękiego” przejścia przez ChRL Hongkongu (w 1997 r.) i Makau (w 1999 r.), a w przyszłości także Tajwanu,
- pozyskania pieniędzy od chińskiej emigracji,
- umożliwienia szybkiego tempa rozwoju regionu.

Główne cechy charakteryzujące SSE:

- samodzielny rozwój gospodarczy na zasadach gospodarki rynkowej (w nomenklaturze władz chińskich nazywa się to socjalistyczną gospodarką rynkową),
- oparcie na kapitale i inwestycjach zagranicznych,
- tworzenie nowoczesnego przemysłu, będącego głównym priorytetem istnienia SSE,
- proeksportowe ukierunkowanie przemysłu wraz z szerokim importem surowców i półproduktów.

Kluczowy wpływ na rozwój SSE miały takie czynniki, jak tania i dostępna siła robocza, dogodne położenie geograficzne (dostęp do morza), bliskość Hongkongu i Makau, uwarunkowania historyczne i tradycje handlowe południowo-wschodnich Chin.

Podstawy prawne funkcjonowania SSE w Chinach

Propagowana przez władze chińskie linia przyciągania inwestycji zagranicznych zapisana została w Konstytucji Chińskiej Republiki Ludowej z roku 1982. Jednak początków SSE można się dopatrywać w konstytucji z 1978 r., gdzie znalazł się zapis o „czterech modernizacjach”, tj. przekształceniu Chin do końca stulecia w silne państwo z nowoczesnym rolnictwem, nowoczesnym przemysłem, nowoczesną obroną narodową oraz nowoczesną nauką i techniką²⁵. Status pierwszych

²³ Shenzhen Government Online, *op. cit.*

²⁴ H. H. Lai, *SEZ and Foreign Investment in China: Experience and Lessons for North Korean Development*, Seoul 2006, s. 85.

²⁵ J. Rowiński, W. Jakóbiec, *System konstytucyjny Chińskiej Republiki Ludowej*, Warszawa 2006, s. 31.

czterech (z pięciu SSE) uregulowany został na mocy postanowienia Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych, jednak w chińskim prawodawstwie nie ma ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Ich funkcjonowanie regulują zapisy ponad 30 ustaw i innych aktów normatywnych²⁶.

Prawo do wydawania lokalnych przepisów, dotyczących wszelkich zagadnień gospodarczych związanych z funkcjonowaniem SSE posiada Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych Prowincji Guangdong, z późniejszym zatwierdzeniem ich przez Stały Komitet Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych oraz Radę Państwową Chińskiej Republiki Ludowej. SSE ma prawo Rządów Prowincji w zakresie regulacji gospodarczych i wydawania aktów normatywnych.

Naczelnym organem administrującym w Shenzhen jest Kancelaria Rady Państwowej ds. SSE. Opracowuje ona dyrektywy polityczne i egzekwuje ich wykonanie, prowadzi nadzór nad podległymi resortami w części dotyczącej ich działalności związanej bezpośrednio z SSE. W Prowincji Guangdong pod kierownictwem Kancelarii działa Komitet ds. zarządzania SSE, który sprawuje bieżący nadzór nad strefami i obejmuje swoim zasięgiem takie działania, jak opracowywanie planów rozwoju, rozpatrywanie i zatwierdzanie projektów inwestycyjnych i ich rejestrację, regulowanie spraw dotyczących pracy i wynagrodzenia pracowników, kształcenia, kultury, ochrony zdrowia oraz utrzymania porządku publicznego. SSE Shenzhen znajduje się pod bezpośrednim kierownictwem gospodarczym Komitetu, natomiast funkcje bieżącego kierowania strefą przekazane zostały władzom miasta. Strefa charakteryzuje się swoistą specyfiką jedynie w odniesieniu do działalności gospodarczej, natomiast w zakresie politycznym jej status podobny jest do statusu regionów wewnętrznych²⁷. W strefie działają: Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych, Rządy Ludowe, organizacje partyjne i związki zawodowe. Za utrzymanie porządku publicznego oraz bezpieczeństwo narodowe odpowiada rząd centralny.

Nadzór oraz ewidencją wjazdu i wyjazdu ze strefy podlega kontroli administracyjnej. SSE Shenzhen jest odgradzona od reszty kraju, a wjazd do strefy jest nadzorowany: aby wjechać do SSE obywatel ChRL zobowiązany jest okazać odpowiednią przepustkę. Wjazd i wyjazd obcokrajowców z terytorium Chin kontynentalnych jest możliwy na podstawie ważnej wizy oraz paszportu. Wjazd i wyjazd od strony Hongkongu i Makau dla rezydentów Hongkongu i Makau jest możliwy na podstawie karty identyfikacyjnej, natomiast dla obcokrajowców na podstawie 5-dniowej wizy do SSE. Osobną sprawą jest wjazd obywateli Tajwanu. Podlegają surowszej kontroli i kierowani są do wydzielonych przejść dla mieszkańców Tajwanu²⁸.

Podstawą do zamieszkania w strefie jest meldunek, który wydaje wydział spraw wewnętrznych zarządu miasta. Centrami organizacyjnymi działalności gospodarczej strefy są tzw. Towarzystwa ds. Rozwoju, które zostały uprawnione do ogólnego zarządzania budownictwem inwestycyjnym oraz negocjacjami pomię-

²⁶ Strona internetowa Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Kantonie, *op. cit.*

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ Portal internetowy Biura Bezpieczeństwa Publicznego Shenzhen, *Informacje wizowe*, www.sz3e.com.

dzy partnerami chińskimi i zagranicznymi. Towarzystwo działa w ścisłej współpracy z władzami miasta i prowincji, a główne przedstawicielstwa zagraniczne ma w Hongkongu i Makau. Zajmują się one przede wszystkim pozyskiwaniem inwestorów.

SSE posiada rozbudowane wewnętrzne pododdziały, które skoncentrowane są na wykonywaniu określonych zadań. Przykładem może być przemysłowy rejon Shekou, będący najbardziej uprzemysłowionym rejonem SSE Shenzhen, w którym skupione są przedsiębiorstwa stosujące zaawansowane technologie. Zarządzany jest on przez Radę Zarządu Rejonu, składającą się z urzędników lokalnych organów władzy. Przedsiębiorstwa JV działające w Specjalnej Strefie Ekonomicznej mogą dokonywać zakupu surowców i półproduktów, paliwa, części zamiennych i wyposażenie zarówno na rynku wewnętrznym, jak i na rynkach zagranicznych. W celu usprawnienia systemu zaopatrzenia JV powstały wyspecjalizowane przedsiębiorstwa zaopatrzeniowe. Jednakże w praktyce zaopatrzenie JV odbywa się przez kanały rynkowe. Zaopatrzenie w niektóre istotne środki produkcji, takie jak np. energia elektryczna, pozyskuje się z Hongkongu²⁹.

Zarząd Specjalnej Strefy Ekonomicznej i przedsiębiorstw JV mogą autonomicznie podejmować decyzje w sprawie warunków eksportu własnej produkcji. Najczęściej odpowiedzialność za całość zbytu produkcji eksportowej spada na partnera zagranicznego (ceny eksportowe są zazwyczaj zaniżane w celu dokonania transferu zysku bez płacenia podatku³⁰), co stwarza niedogodności chińskiemu partnerowi JV, ponieważ w taki sposób chiński kooperant pozbawiony jest możliwości pogłębiania wiedzy w sprawie praktyk handlowych z partnerami na zagranicznych rynkach. Doświadczenie pokazało, że inwestor zagraniczny nie wnosi do spółki najnowszych technologii, a jedynie bazuje na taniej sile roboczej. Na rynku wewnętrznym spółka może prowadzić działalność samodzielnie lub korzystać z pomocy pośredników państwowych na zasadzie komisowej, z wyjątkiem sprzedaży produktów, które są objęte planowanym podziałem zaopatrzenia. W przypadku sprzedaży na rynku wewnętrznym sprzedawca zobowiązany jest wnieść opłaty z tytułu importu.

Do 1996 r. w Prowincji Guangdong obowiązywała zasada konieczności otrzymania przez JV zezwolenia na sprzedaż własnej produkcji na rynku wewnętrznym. Obecnie ten przepis został zniesiony, jednakże słabą stroną ograniczającą tę działalność staje się niewymienialność RMB³¹, dlatego w celu przeniesienia zysku i kapitału, spółki muszą posiadać własne wpływy walutowe lub uzyskać zezwolenie na dokonanie wymiany RMB na walutę wymienialną³².

W zasadzie większość towarów i usług pochodzących z SSE sprzedawana jest po cenach rynkowych. Ceny urzędowe stosowane są jedynie w dziedzinach

²⁹ Strona internetowa grupy energetycznej CLP Power Hong Kong Limited, *About us*, www.clp.com.hk.

³⁰ Strona internetowa Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Kantonie...

³¹ Renminbi (RMB) inaczej zwany juanem.

³² Strona internetowa Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Kantonie...

przemysłu zmonopolizowanych przez państwo, np. opłaty za komunikację miejską, kolej, usługi pocztowe i telefoniczne, ochrona zdrowia itp. Ceny na towary oferowane na rynkach zagranicznych i rynku wewnętrznym są nadzorowane przez wyspecjalizowane organizacje kontrolujące wysokość cen.

Rozwój Specjalnej Strefy Ekonomicznej Shenzhen oparty jest na finansowaniu przez kredyty bankowe. Na niewielkich obszarach tworzy się niezbędną infrastrukturę, np. buduje się hale produkcyjne, aby oddać je w dzierżawę chińskim lub zagranicznym inwestorom. Wpływami z tytułu dzierżawy spłaca się następnie zaciągnięte długi w bankach. Najlepiej metodę tę można obserwować w Shekou, gdzie działa hongkońska spółka skarbu państwa. Spółka ta prowadzi działalność w zakresie dzierżawy gruntów i hal fabrycznych oraz pomieszczeń produkcyjnych i biurowych, zajmuje się także zaopatrzeniem przedsiębiorstw w wodę i energię elektryczną oraz frachtem. Po zagospodarowaniu pierwszego, bazowego terenu, środki pieniężne ponownie są lokowane w celu jego rozbudowy, co gwarantuje dalszy jego rozwój przy stosunkowo niedużych nakładach pierwotnych.

W Chinach jest 29 podatków. W SSE system podatkowy jest bardziej uproszczony i obowiązują tylko niektóre podatki. Pracownicy Przedsiębiorstw JV – zarówno obywatele chińscy, jak i cudzoziemcy, zobowiązani są do płacenia podatku dochodowego od osób fizycznych. 16 marca 2007 r. chiński parlament uchwalił ustawę o podatku dochodowym od firm, która zunifikowała podatki od firm chińskich i JV. Wiele rozwiązań podatkowych korzystnych dla inwestorów zagranicznych zostało wyeliminowanych lub zmienionych. Zwykła składka podatkowa wynosi 30% na podatek ogólnokrajowy, plus 3% na podatek lokalny. Przedsiębiorstwo ukierunkowane na działalność produkcyjną i mające zamiar kontynuować ją przynajmniej przez 10 lat, uzyskuje całkowite zwolnienie z płacenia podatku w pierwszych dwóch latach, w których osiąga zyski. W następnych 3 latach płaci podatek zmniejszony o 50%. W niektórych sektorach przemysłowych przyznawane są dalsze ulgi podatkowe, na kolejne 5 lat. Również przedsiębiorstwa proeksportowe (eksport stanowi co najmniej 70% ich produkcji) oraz przedsiębiorstwa wytwarzające produkty zaawansowane technologicznie (*high-tech*) mogą uzyskać kolejną ulgę podatkową, w wysokości 50%, na następne 3 lata. Ulgi podatkowe są przyznawane jako zachęta do inwestowania w: Specjalnych Strefach Ekonomicznych, Strefach Ekonomicznych i Rozwiniętych Technologicznie Otwartych Strefach Nadmorskich i Przygranicznych, Otwartych Ekonomicznych Strefach Nadmorskich, Rozwojowych Strefach Nowych i Wysokich Technologii, Nowym Obszarze Pudong, Państwowych Strefach Turystycznych i Wypoczynkowych itp. W wymienionych strefach podstawowa ogólnokrajowa stawka podatkowa jest zmniejszana do 24% lub 15%. Z tych preferencji nie mogą korzystać przedsiębiorstwa zagraniczne, w których inwestorzy zagraniczni posiadają mniej niż 25% kapitału zakładowego (statutowego). Jeśli zyski operacyjne są reinwestowane wewnątrz Chin przez co najmniej 5 lat, możliwa jest refundacja w wysokości 40% zapłaconych już podatków (odpowiednio do zainwestowanych sum). Opo-

datkowaniu podatkiem VAT podlegają dostawy, przetwarzanie, naprawa i import towarów. Większość usług, które nie są objęte takim opodatkowaniem podlega podatkowi obrotowemu. Stawka podstawowa wynosi 17%. Stosowana jest również stawka zredukowana, w wysokości 13%, stosowana np. do wody, grzejników, klimatyzatorów, gazu propan, gazu naturalnego, książek, czasopism, karmy dla zwierząt, maszyn rolniczych. Stawka podatkowa stosowana dla małych przedsiębiorców wynosi 6%.

Podatek VAT nie jest pobierany od:

- środków produkcji wwożonych przez partnera zagranicznego jako aport do jego części inwestycji,
- surowców, półfabrykatów, komponentów, części zamiennych, opakowań i detali importowanych w celach prowadzenia produkcji przeznaczonej na eksport,
- dowolnej produkcji towarów przeznaczonych na eksport, oprócz ropy naftowej, produktów ropopochodnych oraz innej produkcji, dla której stosowane są inne przepisy.

Podatek obrotowy (*business tax*) zależy od typu usług i wynosi:

- 3% dla usług komunikacyjnych, transportowych, budowlanych, pocztowych i telekomunikacyjnych oraz działalności w obszarze kultury i sportu,
- 5% dla usług bankowych, finansowych, ubezpieczeniowych, hotelowych, restauracyjnych, turystycznych, leasingowych, reklamowych, prowadzonych przez przedstawicieli ds. sprzedaży, transferowych oraz związanych z przekazywaniem dochodów nienamacalnych, np. praw własnościowych do nieruchomości, patentów, znaków towarowych, prawa wydawniczych i sprzedaży nieruchomości (w szczególności budynków).
- 5–20% dla usług w przemyśle rozrywkowym np. prowadzenie baru i kawiarni z danciem, baru karaoke, sali bilardowej, pola golfowego.

Podatek od przedsiębiorstwa w wysokości 5% jest również nakładany na usługi wykonywane przez biura przedstawicielskie przedsiębiorstw zagranicznych, jeśli podlegają one podatkowi od dochodów korporacyjnych (np. prawnicy, doradcy podatkowi i rewidenci księgowi)³³. Przedsiębiorstwa JV opłacają podatki w walucie miejscowej, czyli w juanach. Jednocześnie przedsiębiorstwa, które otrzymują zyski zarówno w juanach, jak i w walutach zagranicznych uiszczają pełną kwotę podatku w juanach, natomiast te przedsiębiorstwa, które otrzymują zyski jedynie w walucie obcej, zobowiązane są do dokonania wymiany pełnej kwoty podatku na juany.

Udzielanie przedsiębiorstwu JV prawa użytkowania ziemi leży w kompetencjach lokalnych rządu ludowego. Procedura wydzielenia gruntu pod inwestycję jest dokonywana przez partnera chińskiego, a wartość tego gruntu zaliczana jest do wartości jego udziału w przedsiębiorstwie.

³³ Strona internetowa Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Pekinie, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji, *Chiny – przewodnik turystyczny*, www.beijing.trade.gov.pl.

W Specjalnej Strefie Ekonomicznej istnieją różne rodzaje ulg przy naliczaniu opłaty za użytkowanie ziemi. W SSE Shenzhen przedsiębiorstwa JV, wprowadzające do swojej produkcji najnowsze technologie, zwalniane są od opłat za użytkowanie ziemi na okres 5 lat, a w następnych 5 latach płacą 50% wartości stawek. Inwestorom pochodzącym z Hongkongu, Makau i Tajwanu udzielane są dodatkowe ulgi. Poza udostępnianiem gruntów pod tworzenie przedsiębiorstw JV, w ostatnich latach w SSE zaczęto stosować praktykę udzielania inwestorom zagranicznym dzierżawy gruntu pod kompleksowe jego zagospodarowanie. Określono jednocześnie maksymalne okresy dzierżawy:

- pod budownictwo mieszkaniowe – do 70 lat,
- pod budownictwo przemysłowe – do 50 lat,
- pod budowę obiektów naukowych, ochrony zdrowia, edukacji, kultury i sportu – do 50 lat,
- pod obiekty handlowe, turystyczne i rozrywkowe – do 40 lat,
- pod zagospodarowanie kompleksowe – do 50 lat.

Po upływie powyższego okresu umowa dzierżawy może być przedłużona. Grunty mogą być oddane w dzierżawę na podstawie umów dwustronnych oraz w drodze przetargów³⁴. Dochody z tytułu dzierżawy gruntów wpływają do budżetu państwa i księgowane są na oddzielny fundusz rozwoju i budownictwa miejskiego. Tryb przekazywania gruntów w dzierżawę regulują oddzielne przepisy.

Lokalny Rząd Ludowy zobowiązany jest do przygotowania oferty. Przy założeniu, że powierzchnia działki nie przekracza 66 ha ziemi uprawnej lub do 132 ha innych kategorii gruntu, oferta rozpatrywana jest przez rząd szczebla Specjalnej Strefy Ekonomicznej. W celu zagospodarowania działki można powołać spółkę z udziałem kapitału zagranicznego. Spółka ta nie posiada jednak żadnej władzy administracyjnej na wskazanej działce. Po uzyskaniu zezwolenia Rząd Ludowy podpisuje umowę na zagospodarowanie działki, w której omówione są wszelkie warunki, w tym: powierzchnia działki, cel jej wykorzystania, okres ważności umowy, wysokość opłat za dzierżawę itp. Następnie opracowywany jest szczegółowy plan zagospodarowania działki i jej opis techniczny, które zatwierdzane są przez odpowiednie organy szczebla Prowincji. Działki będące w zasięgu jurysdykcji Specjalnej Strefy Ekonomicznej za odpowiednią opłatą mogą być przekazywane innym właścicielom, przy czym musi to być zarejestrowane w lokalnym urzędzie ds. gruntów, wraz z uiszczeniem opłaty rejestracyjnej w wysokości 6% wartości działki³⁵.

W Specjalnej Strefie Ekonomicznej działają państwowe urzędy pracy i spółki świadczące usługi w zakresie pośrednictwa pracy. Administracja przedsiębiorstwa JV informuje te organizacje o swoim zapotrzebowaniu na kadrę pracowniczą lub samodzielnie prowadzi nabór w dowolnym regionie Chin albo wreszcie zaprasza pracowników z zagranicy. Przed przyjęciem do pracy w przedsiębiorstwie JV każdy potencjalny pracownik lub robotnik przechodzi stosowne szkolenie i zdaje

³⁴ Strona internetowa Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Kantonie...

³⁵ *Ibidem*.

egzamin kwalifikacyjny, a następnie podpisuje umowę o pracę – najpierw na okres próbny, a następnie za porozumieniem stron na okres od 3 do 4 lat. Przedsiębiorstwo ma prawo zwolnić pracownika jeżeli wykonywana przez niego praca nie jest adekwatna do warunków zapisanych w umowie, a pracodawca nie jest usatysfakcjonowany jakością świadczonej pracy, lecz w przypadku jego zwolnienia pracodawca musi uzyskać zezwolenie lokalnych organów ds. pracy. Przy zwolnieniu pracownika przedsiębiorstwo JV zobowiązane jest do wypłacenia rekompensaty pieniężnej proporcjonalnie do czasu przepracowanego przez pracownika.

W systemie wynagrodzeń w Specjalnej Strefie Ekonomicznej obowiązuje zasada „niżej niż w Hongkongu, wyżej niż w wewnętrznych regionach kraju”. Wynagrodzenie robotników i urzędników składają się więc ze stosunkowo niskiej płacy zasadniczej i wielu składników dodatkowych, przewyższających płacę zasadniczą. W ramach reformy systemu wynagrodzeń w Specjalnej Strefie Ekonomicznej wszystkie dodatki i dotacje zostały włączone do wynagrodzenia. W większości przedsiębiorstw, w tym i w przedsiębiorstwach JV, wynagrodzenie składa się z następujących elementów:

- płaca zasadnicza – ok. 31% łącznej kwoty,
- dodatek za zajmowane stanowisko – ok. 37%,
- dodatek zmienny zależny od wyników gospodarczych przedsiębiorstwa i od wkładu pracy pracownika – ok. 22%,
- dodatek za pracę w przedsiębiorstwie w rejonie przygranicznym oraz dodatek inflacyjny – ok. 10%.

Stosowane są również różne formy akordowego wynagradzania za pracę. Przedsiębiorstwa JV mają prawo określania nie tylko normatywów, form wynagrodzenia i uposażenia, ale również systemu wynagrodzeń i zasiłków pieniężnych.

Inwestycje zagraniczne w SSE

Inwestycje zagraniczne zaczęły napływać dopiero w połowie lat 90., mimo że płace były kusząco niskie, a rząd stosował różne zachęty. Od 1987 r. obcokrajowcy zainwestowali w Chinach łącznie ponad 600 miliardów dolarów. Biorąc pod uwagę inną wartość pieniądza w czasach obecnych oraz wielkość kraju można powiedzieć, że wielkość zainwestowanego kapitału w Chinach dorównuje pomocy dla Europy w latach 1947–1953, jakiej udzieliły Stany Zjednoczone w ramach planu Marshalla³⁶. Choć sytuacja gospodarcza kraju poprawiła się, społeczne koszty wzrostu były duże. Każdy etap reform wiązał się z pewnymi kosztami, np. budowa fabryk była często równoznaczna z odebraniem ziemi rolnikom.

Gwałtowny rozwój przemysłu spowodował zanieczyszczenie środowiska. Nowa polityka gospodarcza zmusiła Chińczyków do zmiany dotychczasowego miejsca zamieszkania. Chiński rząd przewiduje, że w przyszłości taka polityka

³⁶ R. Meredith, *op. cit.*, s. 60.

w imię rozwoju może spotkać się z większym oporem społeczeństwa, dlatego wszystkie niepopularne działania podejmuje teraz.

Kiedy pewien magnat finansowy z Hongkongu zwrócił uwagę przedstawicielowi władz z Szanghaju (dotyczy to całych Chin Ludowych), że nie powinien zachęcać do tak szybkiej budowy domów mieszkalnych, gdyż grozi to powstaniem spekulacyjnego rynku mieszkaniowego, urzędnik odpowiedział, że uwzględnił to ryzyko. Dodał, że jeśli rząd chce zaprojektować zabudowę miasta, to musi rozpocząć budowę domów teraz, bo kiedy mieszkańcy się wzbogacą, będą skuteczniej przeciwstawiać się deweloperom, którzy zachcą ich usunąć z miejsca, w którym mieszkają. „Za dziesięć lat nie będą chcieli ustąpić – powiedział. Budujemy jak opętani, bo mamy taką możliwość”³⁷.

Kto inwestuje w Shenzhen? W zasadzie od 150 lat nic się nie zmieniło. Handel narkotykami³⁸ w silnym państwie jest zbyt ryzykowny (kara śmierci). Kompanie Wschodnioindyjskie zmieniły jedynie nazwy oraz szlaki handlowe. Obecnie gospodarka SSE Shenzhen opiera się na sprzedaży towarów przemysłowych głównie do Stanów Zjednoczonych.

Początkowo, kiedy utworzono Specjalną Strefę Ekonomiczną Shenzhen, jej głównymi inwestorami były firmy z Hongkongu, Makau oraz Tajwanu, czyli Chińczycy spoza Chin Ludowych. Tania siła robocza oraz preferencyjne stawki podatkowe działały jak magnes na chińskich inwestorów. Problemem jedynie mogła być słabo wykształcona kadra oraz lata złudnej bezwładności postsocjalistycznej, podobnej do tej po upadku systemu socjalistycznego w Polsce. Chińscy robotnicy wymagali stałego nadzoru, bez którego produkcja nie była możliwa. Z czasem do SSE zaczęły napływać inwestycje zagraniczne.

Na tutejszym rynku pracy obecnie głównymi graczami są znane korporacje międzynarodowe. Przykładowo, w miejsce Holenderskiej Kompanii Wschodnioindyjskiej wkroczyła holenderska korporacja o zasięgu światowym, Royal Philips. Dzisiaj Philips dostarcza odbiorcom z USA także towary kolonialne, ale już nie cynamon i pieprz, tylko żarówki. Chińsko-holenderskie żarówki do samochodów sprzedawane są Volkswagenowi, który w Chinach produkuje swoje samochody. Niemcy przenoszą przestarzałe linie produkcyjne Passata do Chin (blisko 100% taksówek w Shenzhen to starsze wersje Volkswagena Passata).

Inni poważni gracze, którzy zainwestowali w Shenzhen, to Motorola, Nokia, Samsung i LG. Co drugi telefon komórkowy został wyprodukowany w Chinach. W fabrykach producentów telefonów komórkowych w Shenzhen produkuje się na skalę światową akcesoria do tychże telefonów³⁹. Prowincja, w której mieści się Shenzhen, Guangdong, stała się centrum produkcji elektroniki w Chinach.

Większość międzynarodowych korporacji nie ma swoich fabryk w SSE, a jedynie współpracują z podmiotami lokalnymi, które wytwarzają dobra na rzecz

³⁷ *Ibidem*, s. 62.

³⁸ Podbój Chin rozpoczął się od handlu opium przez Kompanię Wschodnioindyjską.

³⁹ Raport SOMO z 2009 r. – SOMO jest organizacją non-profit, zajmującą się badaniem firm i ich wpływem na rynek międzynarodowy z naciskiem na zrównoważony rozwój gospodarczy i społeczny oraz likwidację ubóstwa, wyzysku i nierówności.

tychże korporacji. Jednak pozycja firm chińskich staje się coraz silniejsza, są już w stanie sprzedawać swoje produkty z własnym logo. Przykładem może być firma Lenovo, która na początku lat 80. XX w. powstała jako firma dystrybutor oraz producent podzespołów do produktów takich firm, jak IBM czy Hewlett-Packard. Lenovo, wówczas jeszcze pod nazwą Lianxiang (Legend Group Limited), otworzyła w Hongkongu swoje przedstawicielstwa do kontaktów z partnerami zagranicznymi.

Przykład rozwoju Lenovo jest wzorem dla innych firm tego typu. W latach 90. XX w. rozwinęła się produkcja już całych komputerów dla IBM oraz wprowadzanie innych produktów, pod marką Legend, na razie na rynku krajowym. Niestety, na początku lat 90. głównym systemem operacyjnym w komputerach osobistych był MS-DOS, oparty jedynie na języku angielskim, więc komputery w kraju, w którym niewiele osób znało język inny niż chiński, nie były zbyt rozpowszechnione.

Dodatkową barierą była cena, pozostająca poza zasięgiem większości chińskiego społeczeństwa. W 2004 r. firma zmieniła nazwę na Lenovo Group Limited i pod tą marką zdobywała rynki międzynarodowe. Pod koniec roku 2005 przejęła od IBM dział komputerów osobistych i stała się samodzielną jednostką. Lenovo swoją główną siedzibę ma w USA, jednak najważniejsze ośrodki badawcze i fabryki są głównie w Shenzhen⁴⁰. Otworzyła również jedną montownię w Polsce, w Specjalnej Strefie Ekonomicznej Legnica⁴¹.

Kolejnym ważnym przedstawicielem chińskiego biznesu jest firma Huawei. Korporacja – z główną siedzibą w Shenzhen – jest producentem systemów teleinformatycznych, współpracującym z IBM, HP, Motorola, Microsoft, Intel, Oracle, SUN i innymi. Firma wyrosła na drugą, po Cisco, na rynku usług i produktów teleinformatycznych. W Polsce jest obecna w telefonii komórkowej P4 (PLAY)⁴². Jej rozwój na rynku światowym jest imponujący, ma 136 przedstawicielstw w ponad 130 krajach świata⁴³.

Warto też wspomnieć o amerykańskiej firmie Wal-Mart, która jest potentatem na rynku sprzedaży detalicznej. W latach 1980–1990 promowała się hasłem „Kupuj produkty amerykańskie”, ale w tym samym okresie podwajała import z Shenzhen. Swoją pierwszy sklep w Chinach otworzyła w 1996 r. właśnie w Shenzhen⁴⁴.

Z punktu widzenia przedsiębiorców zagranicznych warunki inwestowania w SSE są na tyle korzystne, że na współpracę z lokalnymi podmiotami decydują się najwięksi producenci na świecie.

⁴⁰ Strona internetowa firmy Lenovo, *O firmie Lenovo*, www.lenovo.com.

⁴¹ Portal legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, *Zaufali nam*, www.lsse.eu/index.php.

⁴² Oficjalny blog Playmobile, Huawei, www.blogplay.pl.

⁴³ Portal Huawei, *About us*, www.huawei.com.

⁴⁴ Portal Wal-Mart, *About Walmart*, www.wal-martchina.com.

Wykaz chińskich przedsiębiorstw produkujących na potrzeby korporacji międzynarodowych

Lp.	Nazwa	Współpraca	Strona internetowa
1	Shenzhen Yonghong Factory (należy do Shenzhen Zhonghan Science & Tech Co. Ltd.)	Acer, Datang, Dell, Evoc, Founder, Fujitsu, Greatwall, Huawei, Lenovo, Motorola, NEC, Ruijie, Samsung, Fujitsu, Siemens, TCL, Tsinghua Tongfang	www.fsp-group.com
2	Volex Cable Assembly (Shenzhen) Co., Ltd (część Volex Group)	Apple, Canon, Compaq, Dell, IBM, Nortel	www.volexasia.com
3	Shenzhen Baoan Shixia Fittec (HK) Electronics Factory (część Fittec International)	Asrock, Asus, Panasonic, Sony, Toshiba	www.fittec.com.hk
4	Plato Electronic (należy do Unimicron Technology – części UMC)	Dell, Samsung	www.plato.com.cn
5	Lixun Precision Industry	HP, IBM, Lenovo, Microsoft, Motorola, Nokia, Sony	
6	Chicony Electronics	Compaq, Dell, Elecom, HP, Microsoft, NEC, Sony, Trigem	www.chicony.com.tw
7	Minfeng Plastic Products (należy do Cheng Loong Corp.)	Dell, Delta, Dongju, Fujitsu, Gateway, HP, IBM, Microsoft, NEC	www.clc.com.tw
8	Bestec	Foxconn	www.bestec.com.tw
9	Xinmei Electronic Plastics Factory	HP, Lenovo, Microsoft	
10	Xinhao Precision Parts Factory	BYD, Konka, Lenovo, Motorola, NEC, Samsung, TCL, ZTE	www.xinhao98.com
11	Yixin Plastics & Electronics	Canon, Dell, Delta, Epson, Fujitsu, Hancheng, Hanhua, HP, IBM, Kinpo Electronics, Maxim Integrated Products, Philips, Sony, ZSSoft	
12	Delta Electronics (część Delta Group)	Dell, HP, IBM	www.delta.com.tw
13	Glory Faith PCB (część King-board Chemical Holdings)	HP, IBM, LG, Philips, Samsung, Sharp, Sony, TCL	www.gloryfaith.com

Źródło: Raport SACOM, listopad 2006, www.sacom.hk.

Podsumowanie

Od kiedy w 1959 r. powstała pierwsza na świecie specjalna strefa ekonomiczna w Shannon w Irlandii (Shannon Free Airport Development Co), założenia pozostają niezmiennie uniwersalne, niezależnie od systemu politycznego, kultury i usytu-

owania w części świata. Pomysł Europejczyków z Irlandii stał się powszechny. Nie ma chyba kraju z rozwijającą się gospodarką, włącznie z Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną, który nie miałby swojej specjalnej strefy ekonomicznej⁴⁵. Czym byłyby dzisiaj Chiny bez Specjalnych Stref Ekonomicznych? Jednocześnie rodzi się pytanie, czy ten udany eksperyment ma szansę na wdrożenie go w całym Państwie Środka i jaki to będzie miało wpływ w przyszłości na ustrój polityczny tego kraju? Na podstawie powyższych rozważań można stwierdzić, że sukces specjalnych stref gospodarczych nie jest uzależniony od ustroju politycznego. Ich powołanie umożliwiło przy okazji „miękkie” przejście wolnych gospodarek Hongkongu i Makau, a w przyszłości może Tajwanu.

⁴⁵ Oficjalna strona rządu Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, *Biznes*, www.krld.pl.